

**ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ШЛЯХ ЗМІЦНЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Розглянуто необхідність інноваційної модернізації економіки як єдиного шляху зміцнення економічної та національної безпеки держави в умовах глобалізації

Постановка проблеми. В умовах інтенсифікації процесів глобалізації особливої актуальності набуває проблема підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Її можна вирішити лише шляхом глибокого технічного переозброєння виробничого потенціалу, яке потребує активізації інвестиційної діяльності в країні. Остання є необхідною передумовою забезпечення економічного зростання, посилення конкурентоспроможності підприємницьких структур на основі їх модернізації та реконструкції, що дозволить підвищити рівень економічної та національної безпеки країни.

Залежність між активністю інноваційної діяльності в країні та зростанням економіки підтверджується практичним досвідом як країн із розвинутою ринковою економікою, так і з трансформаційною. На макро-, мезо- та мікрорівнях інновації виступають найважливішим чинником технологічного розвитку виробництва.

Конкурентні переваги країни, певної галузі, регіону, підприємства вирішальною мірою залежать від змістовного наповнення процесів управління інноваційною діяльністю на всіх рівнях господарювання. Лише активне використання інновацій в усіх сферах життєдіяльності дозволяє сформувати стійкі передумови для забезпечення високого рівня національної безпеки країни.

Постановка проблеми. Загальна тенденція розвитку ринкових економічних систем свідчить, що найбільших успіхів досягають країни, які функціонують на засадах інноваційної діяльності. Ефективна діяльність, забезпечення високих темпів розвитку і підвищення рівня конкурентоспроможності продукції значною мірою визначається рівнем інноваційної активності.

Необхідність інноваційного розвитку національної економіки пред'являє нові вимоги до змісту, організації, форм і методів управління інноваційним потенціалом всіх економічних суб'єктів. Переорієнтація українських підприємств на інноваційну модель розвитку повинна здійснюватись еволюційним шляхом через трансформацію всього соціально-економічного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інновацій знаходять своє відображення в чисельних публікаціях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значною мірою це обумовлено підвищенням значення інноваційної діяльності як важливого фактора забезпечення економічної і національної безпеки країни. Про зростаючий інтерес до проблем управління і організації інноваційних процесів свідчить значна кількість наукових публікацій на цю тему останнім часом. Серед зарубіжних дослідників цю проблему розробляли Й. Шумпетер, Г. Менш, Б. Твіс, К. Фрімен, Р. Фостер, А. Кляйнкнехт, Е. Менсфілд, М. Портер, П. Друкер, Б. Санта, Р. Уотерман.

Серед вітчизняних науковців питаннями інноваційного розвитку займались В. Александрова, Ю. Бажал, О. Бутник-Сіверський, В. Василенко, В. Геєць, В. Грінюв, М. Данько, О. Дацій, В. Денисюк, Г. Добров, С. Ілляшенко, Н. Краснокутська, Б. Маліцький, О. Мендрул, С. Онишко, М. Пашута, І. Павленко, Л. Федулова, Д. Черваньов та інші.

Але не дивлячись на широту розкриття інноваційних проблем залишається ще коло нерозкритих питань, особливо питання всебічної оцінки інноваційного потенціалу країни, його ефективного використання з

метою створення стійких можливостей країни до зміцнення своєї конкурентоспроможності і забезпечення високого рівня національної та економічної безпеки.

Мета дослідження. Розгляд необхідності пошуку джерел фінансування інноваційної модернізації економіки з урахуванням наявних можливостей в сучасних умовах функціонування економіки України.

Основні результати дослідження. Відмінною рисою кінця ХХ – початку ХХІ століть є процес всеохоплюючої глобалізації, який поступово стирає регіональні та національні кордони, формуючи єдиний інтегрований ринковий простір. За цих умов розвиток відкритих складних соціально-економічних систем, залежить не стільки від їх внутрішніх реальних і потенційних можливостей, скільки від впливів і флуктуацій ринкового оточення, що, динамічно змінюючись, виступають джерелами виникнення спектру різноманітних суперечностей.

В теперішній час зберігається висока невизначеність при впровадженні інновацій, яка пов'язана із необхідністю виявлення методів і механізмів впливу на інноваційну активність. Це пояснюється, по-перше, наявністю значної кількості факторів, які впливають на інноваційний процес; по-друге, відсутністю єдиної інноваційної політики, яка реалізується в системі державних і регіональних законодавчих актів; по-третє, низьким рівнем достовірності та недостатністю статистичної інформації з інноваційної діяльності; по-четверте, нестабільністю економічного середовища і недостатнім досвідом щодо розвитку в умовах інноваційної економіки; по-п'яте, відсутністю значних фінансових капіталів, які можуть бути використані для інноваційної перебудови економіки.

Обмеженість фінансових ресурсів, що можуть бути використані для формування виробничо-фінансового потенціалу на основі інновацій, є характерною для України в цілому та окремих фінансових груп, зумовлена низькою причин, серед яких слід виділити:

- недоліки правового забезпечення, що регулюють процеси створення й функціонування суб'єктів господарювання;
- постійна зміна власників підприємств, запобігання якому через самовикуп акцій і штучне створення кредиторської заборгованості підриває можливості самофінансування і знижує інвестиційну привабливість;
- обмеженість можливих джерел фінансування суб'єктів господарювання;
- неліквідність і низька емність вітчизняного фондового ринку, зокрема, через нестачу великих емітентів.
- численні корпоративні конфлікти і загроза реприватизації;
- непрозорість бізнесу, приховування та перекручування фінансової інформації, ухилення від сплати податків і як наслідок висока тінізація капіталу.

Поряд з тим необхідно розглянути можливі проблеми та позитивні риси розвитку інноваційного процесу в Україні.

На даному етапі інноваційна діяльність в Україні не відповідає сучасним вимогам, не забезпечує нормальне функціонування вітчизняного виробництва, подолання незбалансованості між його окремими сегментами та елементами, що були орієнтовані на обслуговування потреб колишнього народного господарства.

Таблиця 1. Проблеми та позитивні риси розвитку інноваційних процесів в Україні

Нагальні проблеми	Позитивні тенденції
<ul style="list-style-type: none"> -недоліки науково-методологічної бази формування інноваційної системи; -нескоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності; -недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок у вітчизняних виробників; -недостатність інноваційної інфраструктури, нерозвиненість системи захисту інтелектуальної власності; -відсутність ефективної кооперації державних органів з наукою, бізнес-освітою та ринковими структурами 	<ul style="list-style-type: none"> -зростання споживчого попиту суб'єктів господарювання на інноваційні продукти, технології, знання; - посилення конкурентного тиску на внутрішньому та зовнішньому ринках, що поступово підштовхує підприємства до розуміння важливості інноваційної переорієнтації виробництва; -активізація участі українських виробників у конкуренції на зовнішніх ринках; які висувають додаткові жорсткі вимоги до їхньої інноваційної адекватності; -підсилення регіональних органів управління в забезпеченні науково-технічної діяльності

На інноваційну діяльність та її результати впливають різні фактори, які за своїм характером поділяють на основні та розвинуті. Основні фактори - це географічне положення країни, кліматичні умови, природні ресурси, неекваліфікована робоча сила, фінансові ресурси. Розвинуті фактори - це інфраструктура (загальна, промислова і ринкова), науковий потенціал, система освіти, кваліфіковані кадри.

Розглядаючи стан інноваційного розвитку промисловості України як основу диверсифікації виробництва та адаптації його до умов СОТ, слід зазначити, що ця діяльність є малоефективною. Про це свідчать:

- низька питома вага інноваційно-активних підприємств, яка має тенденцію до зниження;
- незначний обсяг фінансування інновацій;
- нерациональна структура інноваційних витрат, особливо в частині технічного оновлення виробництва;
- низька частка реалізованої інноваційної продукції у загальному її обсязі.

Розгляд основних проблем та позитивних рис інноваційного розвитку в Україні, зважаючи на його слабе фінансове забезпечення потребує дослідження можливих стратегій розвитку.

С.М. Ілляшенко, аналізуючи два типи ринкових стратегій, зокрема стабілізаційну та розвиваючу, зазначає, що з позиції можливостей окремих суб'єктів і економіки країни в цілому слід виділити наступні шляхи розвитку:

- екстенсивний - передбачає розширення обсягів виробництва і збуту продукції, відбувається в умовах ненасиченого ринку, при відсутності гострої конкуренції; в умовах відносної стабільності середовища господарювання; пов'язаний зі зростаючими витратами ресурсів.

- інтенсивний науково-технічний - передбачає використання досягнень науки і техніки для удосконалення конструкцій і технологій виробництва з метою зниження собівартості їх виробництва, підвищення якості, а в загальному підсумку підвищення конкурентоспроможності. Перехід на цей шлях розвитку відбувається в міру насичення ринків, вичерпання дефіцитних ресурсів, зростання конкуренції товаровиробників.

- інноваційний науково-технічний - передбачає безперервне оновлення асортименту продукції і технологій виробництва, удосконалення системи управління виробництвом і збутом.

Поряд з цим автор зазначає, що в сучасних умовах розвитку продуктивних сил в більшості регіонів світу екстенсивний підхід практично себе вичерпав через обмеженість ресурсів та наповненість ринків товарами.

На думку С.М. Ілляшенко інноваційний розвиток визначають як процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту. Різноманітні інновації стають основою інвестиційної стратегії, які дають змогу компанії здійснити глибокі прориви в розвитку. За допомогою інноваційної стратегії визначають технічне та наукове старіння виробленої продукції, а також час знання її з виробництва.

Тому на основі розглянутих підходів до можливих шляхів економічного розвитку необхідно зробити висновок про доцільність та обґрунтованість поєднання інтенсивного та інноваційного напрямку, що дозволяє найбільш раціонально та ефективно використати виробничо-господарський потенціал на основі впровадження сучасних видів та типів інновацій.

На думку В. Семиноженка, інновації - це перепустка у сучасну економіку, за правилами якої країни будуть битися і конкурувати завтра. Держава, яка розраховує в рази збільшити свою конкурентоспроможність, зобов'язана примушувати до інновацій. Державна політика повинна містити чіткі інструменти, які б повертали економічний розвиток країни в сучасному напрямку, де інновації виступають головним двигуном економіки.

З цієї позиції, на нашу думку, варто виділити ще один можливий напрямок розвитку країни в сучасних умовах, який варто визначити як інноваційно-інвестиційний, що полягає в пошуку інноваційних форм залучення фінансових ресурсів та дозволяє сформувати фінансові передумови для реалізації будь-яких варіантів розвитку.

Саме тому постає питання пошуку нових шляхів розвитку економіки країни, що дозволяє по - новому поєднати обмежені ресурси і досягти більш високого синергетичного ефекту. В даному випадку синергетичний ефект повинен бути отриманий як більш високий результат за умови використання одного й того набору обмежених факторів або ресурсів. Тобто новий підхід повинен розкриватися у формуванні і використанні всіх факторів виробництва, включаючи й найуніверсальніший - фінансові ресурси.

Саме цей підхід дозволить країні підвищити свій рівень конкурентоспроможності в порівнянні з іншими, що слід охарактеризувати як рівень компетенції щодо інших конкурентів у накопиченні і використанні загального потенціалу, а також його окремих складових. Це дозволить збільшити інноваційний потенціал країни, створити фінансові основи для подальшого розвитку, протидіяти зовнішнім загрозам, тим самим зміцнюючи економічну безпеку всієї країни. Саме тому з точки зору інноваційно-інвестиційного підходу конкурентоспроможність країни можна охарактеризувати як набір характеристик щодо кращих можливостей формування, розподілу та використання обмежених ресурсів.

При таких умовах основною метою держави є створення умов для формування повноцінної інноваційної економіки, основними характерними рисами якої є:

- проривні інновації займають найбільшу частку у структурі інновацій;

- стабільне зростання частки наукомісткого сектора виробництва, зокрема в доданій вартості та зайнятості;

- зниження матеріаломісткості та енергомісткості виробництва завдяки активному запровадженню інновацій;

- більше половини показників економічної ефективності досягнуті за рахунок інноваційних чинників;

- спрямованість відтворювального процесу на досягнення технологічної конкурентоспроможності.

Інноваційна економіка - це результативний інноваційний процес, що визначається позитивними змінами в економіці завдяки освоєнню і впровадженню більш досконалих технологій.

Тому на основі аналізу факторів, можливо сформувати основні шляхи активізації інноваційного розвитку та його забезпечення фінансовими ресурсами в сучасних умовах.

Таблиця 2. Основні шляхи активізації забезпечення інноваційного розвитку фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання

На макрорівні	На мікрорівні
<ul style="list-style-type: none"> - вдосконалення нормативно-правової бази розвитку інноваційної системи України; - формування інноваційно-орієнтованої структури національної економіки; - сприяння розвитку організаційно-фінансової складової інфраструктури інновацій; - можливість прискореного впровадження та амортизації нововведень; - створення окремих фінансових інститутів для фінансування інноваційних проектів та програм; - здійснення тиску на суб'єктів господарювання через введення санкцій на використання застарілих технологій; - створення системи стимулювання суб'єктів господарювання, що використовують сучасні інноваційні технології 	<ul style="list-style-type: none"> - удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю в цілому; - підвищення ефективності планування, організації й контролю інноваційної діяльності; - освоєння нової техніки та технологій; - впровадження найпрогресивніших технологій зберігання сировини та ресурсів; - проведення технічної реструктуризації підприємства; - залучення інвестицій у власні розробки, НДДКР шляхом інвестування у вигляді фінансування (цільового, предметно-орієнтованого, проблемно-спрямованого), кредитування, лізингу, фондových операцій

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Виходячи із існуючих умов та наявних фінансових ресурсів зазначені шляхи дозволяють сформувати цілісну концепцію інноваційно-інвестиційного розвитку економіки країни, яка на основі об'єктивної та суб'єктивної інформації давала б змогу приймати оптимальні й реальні фінансові рішення, максимально використовувати сприятливі можливості та згладжувати деструктивний вплив, сприяти підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності, конкурентоздатності економіки. Прагнення до економічного розвитку завжди наштовхується на необхідність розв'язання інноваційних задач. І цілком очевидно, що у найближчій і довгостроковій перспективі максимізація саме інноваційного чинника стане вирішальною умовою стійкого розвитку країни. В умовах зростаючої глобалізації накопичення і використання інновацій в економіці країни повинні стати основою будь-якого виробничого процесу, адже лише досконале використання обмежених ресурсів дозволить зберегти і зміцнити рівень конкурентоздатності національної економіки, тим самим забезпечуючи відповідний рівень економічної безпеки.

Список використаної літератури:

1. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / Редкол.: С.М. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с. 2. *Ілляшенко С.М.* Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник. – 2 ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД "Університетська книга"; К.: Видавничий дім "Княгиня Ольга", 2005. – 324 с. 3. Інституційні засади інноваційної економіки: міжнародний досвід та вітчизняна практика: Монографія / А.С. Аблов, О.С. Довгий, Л.П. Гальперіна та ін.; За заг. ред. В.Є. Новицького. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 200 с. 4. *Гець В.М.* Інноваційні перспективи України / В.М. Гець, В.П. Семиноженко. – Х.: Константа,

2006. – 272 с. 5. *Федулова Л.І.* Концептуальні засади економіки знань / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – с. 37-59. 6. *Шевчук С.В.* Визначення поняття "інноваційна економіка" / С.В. Шевчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 1 (116). – с. 83-86. 7. *Зелінська О.Г.* Освітній менеджмент в умовах інноваційного соціально-економічного розвитку регіону / О.Г. Зелінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 2 (117). – с. 93-96. 8. *Ганущак-Єфіменко Л.М.* Кібернетична модель інноваційного процесу / Л.М. Ганущак-Єфіменко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 2 (117). – с. 86-88. 9. *Гець В.* Інноваційна модернізація національного господарства: інститути, обмеження, ресурси // В. Гець, В. Згуровський, М. Присяжнюк, В. Семиноженко // Економіст. – 2011. – № 3. – с. 4-5. 10. *Коломієць І.Ф.* Загрози та виклики економічній безпеці держави: синергетичний ефект / І.Ф. Коломієць, О.В. Пабат // Регіональна економіка. – 2011. – № 1. – С. 7-13.

МАРГАСОВА Вікторія Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Чернігівського державного інституту економіки і управління

Наукові інтереси:
– економічна безпека

РОГОВИЙ Андрій Віталійович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Чернігівського державного інституту економіки і управління

Наукові інтереси:
– економічна безпека